

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ

Факультет № 2

Кафедра українознавства

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

навчальної дисципліни «*Українська мова професійного спрямування*»
обов'язкових компонент освітньої програми першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти

**за темою – Стандарти наукового стилю в професійній діяльності
правоохоронця (4 години)**

Галузь знань

12 – Інформаційні технології

Спеціальність

125 – Кібербезпека

Спеціалізація

Поліцейська діяльність у
кіберсфері

Харків 2024

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 27.11.2023 № 10

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 2
Протокол від 15.11.2023 № 11

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 24.11.2023 № 10

Розглянуто на засіданні кафедри українознавства факультету №2
(*протокол від 14.11.2023 № 12*)

Розробник:

Доцент кафедри українознавства факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидатка педагогічних наук, доцентка – **Голопич І. М.**

Рецензенти:

1. Доцент кафедри українознавства факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидатка філологічних наук, доцентка – **Перцева В. А.**

2. Професорка кафедри філології Національної академії Національної гвардії України, доцент, кандидат філологічних наук **Ткач П. Б.**

СТАНДАРТИ НАУКОВОГО СТИЛЮ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОНЦЯ

План

1. Лінгвістична характеристика наукового стилю мовлення
2. Оформлювання результатів наукової діяльності
3. Мовне оформлення наукового дослідження
4. Основні правила бібліографічного опису джерел
5. Науковий етикет

ЛІТЕРАТУРА

1. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. Чорний І. В., Перцева В. А., Голопич І. М. Харків, ХНУВС, 2019. 272 с.
2. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: практикум : навчальний посібник / уклад. Голопич І. М., Перцева В. А., Оверчук О. Б. Харків, ХНУВС, 2021. 220 с. Режим доступу : <https://univd.edu.ua/science-issue/issu>
3. Основи наукового мовлення. / уклад.: О. А. Бобер, С. А. Бронікова, Т. Д. Єгорова та ін.; За ред. І. М. Плотницької, Р. І. Ленди. К., 2012. С. 5-33
4. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням. Підручник. 4-те видання. Київ : Алерта, 2014. 696 с.

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

1.

Роль науки в житті правового суспільства за останні десятиліття надзвичайно зросла. Вона перетворилася на повноцінний соціальний організм, невід'ємну складову професійної компетентності правоохоронця.

Актуальним на сьогодні залишається питання формування професійної наукової мовної культури правоохоронця. Мовна культура – це культура виявлення та передачі думок.

Наукове мовлення має такі особливості:

➤ **термінологічність**, що виявляються у доборі такої термінологічної лексики і фразеології, що якнайкраще передають сутність явищ в одному чітко вказаному контекстуальному значенні. Терміни переважно є іменниками, а також іншими субстантивованими частинами мови, що забезпечує «іменний» характер наукового висловлювання;

➤ **чіткість трактування** досягається шляхом використання професіоналізмів, загальнонаукової і абстрактної лексики в прямих значеннях;

➤ **стилістична стриманість**, що виявляється в помірності й однорідності використання мовних засобів;

➤ **визначеність в описі фактів**, що виявляється в ясній і точній аргументації наукових фактів, які наводяться;

➤ **об'єктивність у викладі матеріалу**, що виявляється в неупередженому викладі і доказовості наукової істини. При цьому почуття автора, його особисті переживання, авторське «я» не акцентуються, підкреслюючи скромність того, хто пише;

➤ **логічність і лаконічність** вираження думок, що виявляється в попередньому продумуванні висловлювання, суворій послідовності його викладу, обґрунтуванні й аргументації наукової думки за допомогою мінімальної кількості мовних засобів, які використовуються. Для цього в науковому мовленні часто використовуються вставні слова і звороти (*по-перше, по-друге, насамперед, на думку, отже*); особливі стійкі слова і словосполучення, які передають логіко-сміслові відношення в тексті (*звернімося до, зупинімося на, відзначимо, проте, тому*); а також складнопідрядні речення, що виражають причинні, наслідкові, часові відношення. Водночас лаконічність наукового тексту на синтаксичному рівні визначається збільшенням ролі простого речення;

➤ **переконливість**, що виявляються в обґрунтованості, чіткості, точності й логічності

застосування мовних засобів. Зазначимо, що переконливість наукового мовлення підсилюється достовірністю експериментальних даних; використанням у тексті цитат і посилань на авторитетні джерела;

➤ **емоційність у поданні інформації**, яка виявляється у певній стриманості, що не дає змоги автору наукового твору виходити за межі суворого й об'єктивного стилю викладу. Наукове мовлення має бути дипломатичним, що вказує на необхідність висловлювати власну думку тактовно, не принижуючи гідність інших дослідників, які мають протилежні погляди;

➤ **систематизація матеріалу** виявляється в структуруванні наукового матеріалу, використанні одноманітності у формі його викладу. Структурованість наукового мовлення надає можливість більш доступно й дохідливо пояснити основні положення, допомагає чітко дотримуватися запланованого.

Отже, науковому мовленню властиві такі особливості, які апелюють насамперед до розуму, а не до почуттів читача (слухача).

Наукові тексти різних жанрів будуються за єдиною **логічною схемою**. В основі цієї схеми знаходиться головна теза - твердження, що вимагає обґрунтування. Доказами головної тези є аргументи, кількість яких залежить від жанру і обсягу наукового тексту. Для більш повної аргументації тези необхідні також ілюстрації - приклади, що підтверджують висунуті теоретичні положення.

Текст наукового стилю завершується висновком (резюме), в якому міститься аналітична оцінка проведеного дослідження, плануються перспективи.

Серед **принципів укладання наукових текстів** виділяють такі:

➤ **принцип змістової насиченості**, що полягає в новизні професійно орієнтованої інформації, її пізнавальній цінності, лексичному і граматичному наповненні;

➤ **принцип професійної значущості**, що виявляється у повідомленні необхідної інформації з галузі професійної сфери діяльності;

➤ **принцип новизни** наукового тексту, що характеризується наявністю теоретичних положень, нових знань, які обґрунтовані на основі фундаментальних або прикладних наукових досліджень і впроваджені у практику;

➤ **принцип змістової завершеності**, який реалізується у цілісності розкриття поставлених завдань;

➤ **принцип проблемності**, що передбачає потребу кодування проблемних запитань у назвах, змісті окремих параграфів і всього наукового тексту;

➤ **принцип доступності** фахівцеві однієї чи кількох галузей, що означає зрозумілість, легкість сприйняття інформації, відповідність повідомлення комунікативній сприйнятливості користувача;

Архітектонічною одиницею тексту є абзац.

Абзац (нім. — перерва, пауза) окреслює послідовність думок автора, їх завершений характер. Кожний абзац розвиває думку попереднього, впливає з нього і пов'язаний із наступним.

В абзаці важливу роль відіграє перше речення. Щоб головна думка, сформульована в ньому, розвивалася й далі, в наступних реченнях варто застосувати повтор одного й того самого слова, словосполучення, відповідних займенників. Перехід від одного абзацу до іншого часто означає перехід до нової думки.

За функціональним призначенням наукові тексти поділяють на види:

✓ **теоретичний текст** (подає теоретичні аспекти дослідження);

✓ **методологічний текст** (містить опис специфіки проведеного дослідження);

✓ **оглядовий текст** (науково обґрунтовує предмет дослідження, вказує на ступінь невивченості його окремих складників);

✓ **пояснювальний текст** (розкриває основні положення за допомогою цитат, різних приміток і тлумачень);

✓ **емпірико-фактологічний текст** (подає класифікацію й узагальнення фактів у конкретному дослідницькому контексті);

✓ **додатковий текст** (подає анкети, графіки як додаткові докази наукових положень. Такий текст розміщують у додатках до наукової роботи);

✓ **науковий текст мішаного типу** (поєднує ознаки різних видів наукових текстів)

Отже, ознаками наукового тексту є чітка, логічна структура, зв'язність, проблемність, інформаційна, логічна, спонукальна насиченість, завершеність.

Структура наукового тексту

1. Вступна частина, в якій окреслюють проблему, мету і завдання, гіпотези і методи дослідження.

2. Дослідна частина тексту описує дослідження і його результати.

3. Заключна частина регламентує висновки і рекомендації для проведення подальших наукових досліджень.

Загальні вимоги до наукового тексту

✓ Текст має бути чітко структурованим, переділятися на розділи і параграфи. Потрібно прагнути того, щоб кожен розділ був самостійним науковим дослідженням з певної складової загальної проблеми, щоб кожен складову було викладено в тексті, а текст був цілісним, а не фрагментарним.

✓ Крім членування тексту на розділи і параграфи, він має деталізований розподіл на значеннєві частини, абзаци і речення. Варто пам'ятати, що надмірне дроблення тексту утруднює його сприйняття, тому абзаци мають бути обґрунтованими і зводитися до викладу однієї думки.

✓ Текст має вирізнятися композиційністю.

✓ У тексті не має бути повторів, зокрема, це стосується висновків, написання яких передбачає новий рівень систематизації й узагальнення.

Створити якісний текст допомагає сформована **культура читання**.

Серед умов, від яких залежить культура читання, треба виокремити три головні:

➤ **Цікавий зміст.** Текст стає виразним, якщо авторові вдалося знайти нові факти, які привертають увагу. Не менш важливо дати цим фактам власне тлумачення, для чого потрібні самостійність мислення, нестандартний підхід. Натомість загальновідомі факти, штампи виразність послаблюють, ба навіть зводять її нанівець.

➤ **Небайдужість автора.** Він сам повинен бути переконаним у тому, в чому хоче переконати читача. Автор має якнайглибше пережити й усвідомити те, про що він пише. Науковий текст — це той канал, яким авторські зацікавленість неминуче «заражують» читача.

➤ **Комунікативна досконалість.** Щоб написане справляло очікуваний ефект, автор має прискіпливо добирати ті мовні засоби, які дають йому змогу насичувати багатим змістом порівняно невеликі шматки тексту й при цьому виявляти творчу індивідуальність.

Під час взаємодії цих трьох чинників виникає виразність, що забезпечує повноцінне засвоєння інформації: читач розуміє її так, як розумів автор. Текст лишає враження ґрунтовності, надійності, переконаності. У читача зароджується довіра до автора, а також відчуття впевненості та власної значливості (адже вдалося зрозуміти складну тему).

Читання наукового тексту супроводжується виділенням смислових частин і визначенням зв'язків між ними, тобто проведенням компресії.

Компресія наукового тексту — це членування тексту на блоки інформації і називання цих блоків, розкриття смислової структури тексту.

Компресії тексту досягають шляхом використання більш компактних конструкцій та вилучення надмірних елементів, які можна зрозуміти з контексту та позамовної ситуації. Фахівці використовують поняття «компресія» як синонім до поняття «**мовна економія**».

Під мовною економією розуміють максимальне досягнення мети за допомогою мінімальних витрат мовних засобів. Її результатом виступає поява згорнутої конструкції зі збереженням обсягу необхідної інформації.

Різновидами компресії наукового тексту є: конспект, тези, реферат, анотація.

Наукові дослідження здійснюються з метою одержання наукового результату. **Науковий результат** – це нове знання, здобуте під час наукової діяльності та зафіксоване на носіях наукової інформації у формі наукового звіту, наукового повідомлення.

Будь-яке наукове дослідження спирається на роботу з літературними джерелами, що вимагає володіння методами збереження наукової інформації.

У роботі з текстами досить часто вдаються до конспектування, яке акцентує увагу на короткому, але точному відображенні тексту.

Конспект – це особливий вид тексту, в основі якого лежить аналітико-синтетична переробка інформації (вихідного тексту). Мета цієї діяльності – виявлення, систематизація й узагальнення (з можливою критичною оцінкою) найціннішої (для того, хто конспектує) інформації.

Конспектування - процес розумової переробки та письмової фіксації основних положень прочитаного або сприйнятого на слух тексту. Конспект є вторинним до вихідного тексту, тобто це самостійний вторинний текст.

Як будь-який текст, конспект має основні ознаки: змістову, смислову й структурну цілісність.

Види конспекту:

- стислий, докладний, змішаний;
- монографічний або оглядовий;
- плановий, текстуальний, вільний, тематичний, опорний.

Стислий конспект передає в узагальненому вигляді найсуттєвішу інформацію тексту, а **докладний** (розгорнутий) - містить також відомості, які конкретизують, мотивують, деталізують основні положення тексту у вигляді доведень, пояснень, аргументів, ілюстрацій.

Плановий конспект укладається за попередньо складеним планом статті, книжки, лекції. Кожному питанню плану відповідає певна частина конспекту, але якщо пункт зрозумілий, то детально не розкривається. Якість такого конспекту цілком залежить від якості складеного плану. Він лаконічний, простий за своєю формою, але за ним не завжди легко вдається відтворити прочитане, почуте.

Текстуальний конспект - це конспект створений переважно з цитат, це джерело дослівних висловлювань автора. Текстуальні виписки можуть бути пов'язані між собою низкою логічних переходів, супроводжуватися планом і включати окремі тези у викладі особи, що конспектує. Цей конспект доцільно використовувати під час опрацювання наукової праці.

Вільний конспект - це поєднання виписок, цитат, тез. Він вимагає уміння самостійно чітко і лаконічно формулювати основні положення, для цього необхідне глибоке осмислення матеріалу, великий і активний запас слів, уміння використовувати всі типи запису: плани, тези, виписки, цитати тощо.

Тематичний конспект укладається на одну тему, але за декількома джерелами. Специфіка такого конспекту полягає у тому, що, розробляючи певну тему за низкою праць, він може не відображати зміст кожного з них загалом. Тематичне конспектування дозволяє всебічно розглянути і проаналізувати різні точки зору на одне й те ж питання.

Під **опорним конспектом** розуміють систему опорних сигналів, що мають структурний зв'язок, це наочна конструкція, яка заміщає систему значень, понять, ідей як взаємозалежних елементів.

Корисні поради

- Обов'язково записати назву твору (або його частин) і вихідні дані.
- Осмислити основний зміст тексту.
- Залишити широкі поля для доповнень, заміток.
- Особливо важливі думки в конспекті варто підкреслювати.
- Записи вести своїми словами, що сприяє кращому осмисленню.
- Для швидкості та зручності в конспекті можуть подаватися скорочені слова, аббревіатури. Не слід зловживати скороченням слів, а якщо скорочувати їх, то за загальними правилами, наприклад: *рр.* - роки, *р.* - рік, *с.* - сторінка, *табл.* - таблиця.

➤ Повторювані в конспекті терміни рекомендують позначати першою великою літерою слів, що входять до їх складу, наприклад: *Р* - *речення*, *ДС*- *ділове спілкування*, *К* - *конспект*.

Складання конспекту мобілізує увагу, допомагає виділити головне в тексті. Коли людина має намір щось записати, вона читає більш уважно, тим паче, що чергування читання із записуванням підвищує працездатність і зменшує втому. Конспектування - це певною мірою контроль сприйняття матеріалу: не розуміючи прочитаного, почутого, важко виділити і записати основну думку. Записи полегшують запам'ятовування, оскільки записаний матеріал краще фіксується в пам'яті.

Тези – це стисло сформульовані основні положення тексту. У тезах по чергово викладають концептуальні положення тексту, кожне з яких передано одним – двома реченнями, так, щоб воно було повністю зрозумілим тому, хто не читав текст. У тезах немає аргументації, прикладів та інших подробиць змісту.

За поданим у них матеріалом і за змістом тези можуть бути:

- первинні (оригінальні) - стисле відбиття власної доповіді, статті;
- вторинні (подібні до анотації, реферату, конспекту), що створюють на основі текстів, що належать іншому авторові.

Як скласти тези?

➤ Поділіть текст на фрагменти. Фрагмент – це два і більше абзаців тексту, які об'єднані змістовно.

➤ Знайдіть інформаційні центри фрагментів, які можуть бути й окремими реченнями, і частиною абзацу, й окремим абзацом.

➤ Запишіть головне положення фрагмента або самостійно його сформулюйте.

До вторинних наукових жанрів належать анотація та реферат.

Анотація – це стислий виклад основного змісту опублікованого чи рукописного твору.

Анотація обов'язково складається з двох частин: бібліографічного опису і власне тексту. Сутність і призначення анотації полягають у тому, що вона є стислою характеристикою джерела інформації та відповідає на питання, про що йдеться в цьому джерелі. *Анотація не розкриває змісту наукового джерела, а лише інформує про наявність наукового джерела певного змісту і характеру.* Таким чином, анотація дозволяє користувачеві скласти достатнє й об'єктивне попереднє уявлення про незнайому для нього наукову публікацію і тим самим допомагає в пошуку, відборі та систематизації необхідної інформації.

За функціональним призначенням анотації бувають довідкові та рекомендаційні.

Довідкова анотація уточнює заголовок і повідомляє відомості про автора, зміст, жанр та особливості документа, що відсутні в бібліографічному описі.

Рекомендаційна анотація покликана активно пропагувати, зацікавлювати, переконувати в доцільності прочитання документа, тому в рекомендаційних анотаціях є дидактична спрямованість, педагогічні рекомендації, методичні поради тощо, за обсягом вони ширші, ніж довідкові.

В анотаціях використовуються такі типові мовні звороти: *у роботі (книзі, статті) розглянуто найактуальніші проблеми...; предметом особливої уваги є...; враховано найновіші досягнення в галузі...; викладені в підручнику (монографії, статті) положення проілюстровано...; особливу увагу надано...; подано зразки використання...; теоретичні відомості проілюстровано прикладами з... та ін.* В анотаціях широко використовуються дієслівні форми на зразок: *з'ясовано, описано, акцентовано, проведено, проаналізовано, виявлено.*

Реферат - це – стислий виклад змісту наукової праці, статті.

Мета **реферату** – передати головний зміст певного джерела або основних поглядів на якусь проблему за матеріалами кількох джерел. Як анотування, реферування має на меті скоротити обсяг первинного тексту, зберігаючи його основний зміст.

Як писати реферат:

1. Вибір теми (вона має бути актуальною й цікавою, бажано, щоб містила яку-небудь проблему або суперечність).
2. Добирання відповідних джерел.
3. Ознайомче читання джерел, аналіз текстів. Аналізуючи текст, потрібно оцінити, який матеріал доцільно використати в рефераті. Зокрема потрібно звернути увагу на такі елементи тексту:
  - ✓ нові ідеї і гіпотези, експериментальні дані. Ця група елементів підлягає максимальному відображенню в рефераті; тут допустимі лише текстові скорочення без втрати інформації;
  - ✓ традиційні загальновідомі формулювання, цифровий матеріал і т.п. Вони подаються в рефераті вибірково і можуть бути представлені в узагальненому й анотованому вигляді;
  - ✓ аргументи, пояснення, приклади та інша інформація роз'яснювального й ілюстративного характеру. Як правило, вони або не включаються у реферат, або подаються в анотованому вигляді.
4. Складання плану.
5. Конспектування джерел.
6. Систематизація записаної інформації за складеним планом.
7. Написання тексту.

Структура реферату

1. Титульна сторінка (назва міністерства, якому підпорядкована установа; назва закладу; назва кафедри, на якій виконано роботу; назва дисципліни; тема реферату; назва виду документа (реферат); посада (студент) та номер групи, у якій навчається автор; прізвище, ім'я, по батькові автора; місто і рік написання).
2. План.
3. Текст, який складається зі вступу, основної частини, висновків.
4. Список використаної літератури.

Корисні поради

- Текст реферату має відрізнятися зрозумілістю і конкретністю, чіткістю, лаконічністю. Для цього не потрібно подавати додаткову інформацію, а саме: роздуми, описи, приклади.
- У рефераті не повинні використовуватися громіздкі речення, складні конструкції, звороти, що ускладнюють сприйняття змісту.
- У рефераті не допускаються критичні зауваження референта або його довільна інтерпретація тексту.
- Рекомендується використовувати основні способи реферативного викладу тексту:
  - *цитування* – дослівне відтворення фрагментів первинного документа;
  - *перефразування* – часткова зміна (скорочення, об'єднання, заміна) окремих фрагментів тексту первинного документа;
  - *заміщення* – заміна фрагмента тексту (речення, його частини, словосполучення чи слова), якщо це не спотворює зміст документа.

Цей прийом використовується в тих випадках, коли у реферат включається речення зі словами на зразок *такі, подібні, вищезазначені, розглянуті раніше* тощо, значення яких необхідно розкрити, інакше зміст не буде зрозумілим читачеві, і тоді, коли первинний текст містить аббревіатуру, зміст якої може бути незрозумілим читачеві.

3.

Написання наукової роботи (реферату, курсової, дипломної роботи) має за мету оцінити знання курсанта чи студента. У ній не тільки відображують результати дослідження, а й виявляють уміння працювати з літературою, застосовувати знання на практиці, творчо осмислювати процеси, що відбуваються в науці тощо.

Важливим етапом у виконанні наукової роботи є її оформлення.

Основні вимоги до написання курсової роботи:

- ✓ обсяг - 20-25 сторінок тексту для студента II курсу, 30-35 сторінок для студента III курсу;
- ✓ робота повинна мати чітку структуру, список використаної сучасної літератури (20-25 джерел, переважно останніх років);
- ✓ оформлення має відповідати естетичним і мовним нормам;
- ✓ обов'язкові компоненти: визначення актуальності дослідницького завдання та розроблення навчально-методичних матеріалів;
- ✓ її брошурують, акуратно і грамотно оформлюють. Студенти мають право обирати тему з тем, визначених кафедрою.

Структура курсової роботи

1. **ТИТУЛЬНА СТОРІНКА**
2. План (заголовок дається словом **ЗМІСТ**)
3. **ВСТУП** - обґрунтовується актуальність теми, її значення для теорії та практики певної науки, мета, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження.
4. Основна частина поділяється на теоретичний і практичний розділи.
  - а. Теоретичний розділ включає аналіз опрацьованої наукової літератури відповідно до завдань дослідження; певні авторські висновки з визначенням перспектив подальших дослідницьких пошуків.
  - б. Практичний розділ містить опис виконаного дослідницького завдання та розроблення навчально-методичних та досліджуваних матеріалів.
5. **ВИСНОВКИ**
6. **ДОДАТКИ** (за потреби).
7. **СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**: на всі наукові джерела, що представлені в бібліографії, повинні бути посилання в тексті курсової роботи.

1. Титульна сторінка має містити такі дані:

- ✓ повна назва міністерства, під грифом якого виконано роботу;
- ✓ повна назва навчального закладу, в якому виконано роботу;
- ✓ назва кафедри, під керівництвом якої виконується робота;
- ✓ тема роботи;
- ✓ тип роботи: реферат, курсова, дипломна;
- ✓ вихідні дані автора роботи: курс, факультет, спеціальність, прізвище, ім'я, по батькові (зазначаються повністю);
- ✓ відомості про наукового керівника: науковий ступінь, посада, прізвище, ім'я, по батькові;
- ✓ місце, рік виконання роботи.

Титульна сторінка не нумерується, може оформлюватися за допомогою шрифтів різного розміру, жирності; розміщення інформації має бути пропорційним, виглядати естетично. Крапки в кінці речень не ставляться, слово «тема» в назві роботи не пишеться, сама назва в лапки не береться.

2. Зміст – це наступна сторінка роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів, вступу, загальних висновків, списку використаних джерел.

3. Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значущість, підстави й вихідні дані для розроблення теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Вступна частина має містити такі частини:

Актуальність теми

Шляхом критичного аналізу та зіставлення з відомими вирішеними проблемами обґрунтовується актуальність, доцільність роботи для розвитку відповідної галузі науки. Висвітлення актуальності не має бути багатослівним. Достатньо кількома реченнями висловити головне – сутність проблеми або наукового завдання.

Огляд літератури

Для з'ясування стану розроблення обраної теми складається стислий огляд літератури, з якого можна зробити висновок, що ця тема ще не розкрита (або розкрита частково) і тому вимагає подальшого розроблення. В огляді називають та критично оцінюють публікації причетні до теми наукової роботи.

Мета й завдання дослідження

Формулюються мета роботи, а також завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. Мета тісно переплітається з назвою роботи і повинна чітко вказувати, що саме розв'язується у курсовій (дипломній) роботі. Завдання дослідження мають бути підпорядковані його меті.

Як правило, формулюється від чотирьох до семи завдань. Використовуються такі найбільш прийнятні слова, як: *виділити, визначити, виявити, відпрацювати, встановити, здійснити, охарактеризувати, проаналізувати, розкрити, розробити, удосконалити, узагальнити* тощо.

Об'єкт та предмет дослідження

Об'єкт – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і береться дослідником для вивчення. *Предмет* – це те, що знаходиться в межах об'єкта; це той аспект проблеми, досліджуючи який, ми пізнаємо цілісний об'єкт, виокремлюючи його головні, найбільш суттєві ознаки. Наприклад: *Об'єкт дослідження – Інтернет в умовах формування інформаційного суспільства. Предмет дослідження – особливості впливу Інтернету на формування інформаційного суспільства.* Отже, об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться як загальне й часткове. Предмет наукової роботи частіше збігається з формулюванням її теми або є дуже близьким до неї.

Методи дослідження

Подається перелік методів дослідження, використаних для досягнення поставленої в роботі мети. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а стисло та змістовно визначаючи, що саме досліджувалося за допомогою того чи іншого методу. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Виходячи з того, що кожне наукове дослідження може відбуватися на двох рівнях: емпіричному (коли здійснюється процес накопичення фактів) і теоретичному (на якому здійснюється узагальнення знань), відповідно до цих рівнів виділяються:

- спостереження
- порівняння
- узагальнення
- експеримент
- аналіз
- індукція
- дедукція
- моделювання

Наукова новизна одержаних результатів

У науковій роботі необхідно показати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни. Кожне наукове положення чітко формулюють, виокремлюючи його основну сутність і зосереджуючи увагу на рівні досягнутої новизни.

Практичне значення одержаних результатів

Подаються відомості про використання результатів дослідження або рекомендації щодо їх використання. Наприклад, після завершення курсових робіт йтиметься про розширення, поглиблення напрацьованого матеріалу в дипломних, магістерських дослідженнях.

Апробація результатів роботи

Указується, де оприлюднювалися результати досліджень. Для студентських робіт це зазвичай обговорення в науковому семінарі, виступ на студентських наукових конференціях

(подається назва конференції, вказуються повна назва закладу, число, місяць, рік), виступ на засіданні студентського наукового товариства (вказуються число, місяць, рік).

Стандартні мовні звороти, що використовуються у вступній частині

Структурні елементи вступу	Стандартні мовні звороти
1	2
Актуальність теми дослідження	<i>Актуальність роботи полягає у тому, що... Проблема має першочергове (наукове, практичне й теоретичне, важливе) значення, адже в ній... Проблема є актуальною на сьогоднішній день (на даному етапі), тому що... Ця проблема не втратила свого значення (актуальності), тому що... Тема наукової роботи і зараз залишається важливою (актуальною), тому що... та ін.</i>
Огляд літератури	<i>З цієї (зазначеної) проблеми існує чимала кількість наукових праць... Наявна значна кількість наукових праць, присвячених цій проблемі (темі)... З цієї теми існує недостатня кількість публікацій, (досліджень, робіт)... Теоретичною основою роботи є праці вітчизняних і зарубіжних учених... (прізвища дослідників).</i>
	<i>Дослідження в галузі... здійснені такими вченими... (перелік прізвищ). З точки зору авторів... На думку деяких дослідників (багатьох дослідників, учених, авторів),... У різних джерелах наводяться... Автори зазначають (вважають, стверджують, висловлюють думку, вбачають, переконані), що...</i>
Мета і завдання дослідження	<i>Мета роботи полягає в розкритті (у вивченні, дослідженні)... Метою роботи є вивчення (дослідження)... Реалізація (досягнення) поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань... Мета дослідження обумовила його завдання... Для реалізації зазначеної мети передбачається розв'язання таких завдань... Метою передбачено вирішення таких завдань...</i>
Об'єкт та предмет дослідження	<i>Об'єкт (предмет дослідження) –... Об'єктом (предметом) дослідження став... Об'єктом (предметом) вивчення в роботі є...</i>
Перелік методів дослідження	<i>У роботі використано такі методи дослідження, як...(їх перелік). Автор роботи використав такі методи наукового дослідження: ... Основними методами дослідження є... Базовим (основним) методом є ...(назва методу), який дозволив (довів, дав можливість)...</i>
Наукова новизна одержаних результатів	<i>Вперше одержано (удосконалено, набуло подальшого розвитку)... Вперше розроблено нову систему... з використанням відомих (нових) принципів... Вперше здійснено комплексне вивчення... Сформульовані й змістовно обґрунтовані... Доведено залежність між...</i>

Основна частина роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. У розділах із висвітленням повнотою викладаються результати власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розробку проблеми. Студент повинен давати оцінку повноти вирішення поставлених завдань, оцінку достовірності одержаних результатів, їх зіставлення з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць.

Кожен розділ починається з нової сторінки. В кінці кожного розділу формулюються висновки (декілька абзаців).

Стандартні мовні звороти, що використовуються в основній частині наукової роботи

Змістові елементи	Стандартні мовні звороти
-------------------	--------------------------

<i>тексту</i>	
Вказівка на джерело інформації	<i>Деякі автори пропонують...</i> <i>Дослідники (учені, фахівці) дотримуються думки, що...</i> <i>У різних джерелах наводяться...</i> <i>Учений... вважає (висловлює думку, зазначає, переконаний, наголошує), що...</i> <i>На думку вчених (дослідників, науковців, фахівців галузі...), ...</i> <i>Більшість авторів зазначає (вказує, підкреслює), що...</i> <i>Інша група вчених дотримується протилежної (іншої) точки зору щодо...</i>
Посилання на авторську інтерпретацію	<i>Автор дослідження звертає увагу на...</i> <i>За нашими спостереженнями,...</i> <i>Дотримуємося децю іншої думки...</i> <i>На наш погляд,...</i> <i>На нашу думку,...</i> <i>На перший погляд,...</i>
Посилання на вже відому інформацію	<i>Відомо (загальновідомо, загально визначено, звісно), що...</i> <i>З офіційних джерел відомо, що...</i> <i>З історії розвитку галузі... відомо, що...</i> <i>Нагадаємо, що...</i> <i>Як відомо, ...</i> <i>Як правило, ...</i>
Авторська впевненість	<i>Автор вважає, що...</i> <i>Доцільно буде нагадати, що...</i> <i>Автор наголошує на тому, що...</i> <i>Безперечним є той факт, що...</i> <i>Вважаємо за потрібне сказати (зазначити, наголосити, підкреслити), що...</i> <i>Безперечно, що...</i>
	<i>Тому вважаємо, що...</i> <i>Потрібно зазначити, що...</i> <i>Зважаючи на це, ...</i> <i>Зважаючи на суперечливість різних підходів щодо проблеми..., ми вважаємо очевидною перевагу...</i> <i>Звичайно (зрозуміло, очевидно, цілком зрозуміло), що...</i> <i>Наголошуємо, що...</i> <i>Необхідно зазначити, що...</i> <i>Потрібно (необхідно) наголосити (зазначити, врахувати), що...</i> <i>Як бачимо, ...</i>
Авторське припущення	<i>Виходячи з..., можна зробити припущення, що...</i> <i>Для підтвердження...</i> <i>Здається,...</i> <i>Можливо,...</i> <i>Можемо стверджувати, що...</i> <i>У даному випадку можна стверджувати, що...</i>
Наведення прикладів, фактів	<i>Аналогічний приклад:</i> <i>Іншим прикладом є...</i> <i>Наведемо кілька прикладів...</i> <i>Для доказу цього подаємо приклад...</i> <i>Спробуємо навести приклади...</i> <i>Як приклад...</i>
Вказівка на зв'язок з попереднім	<i>Аналіз наведеного матеріалу дає можливість...</i> <i>Аналіз розглянутого матеріалу свідчить про...</i> <i>Виходячи з вищевикладеного (вищезазначеного),...</i> <i>Вищенаведені факти дають підставу стверджувати...</i> <i>Загальний аналіз свідчить, що...</i> <i>З огляду на вищесказане (вищезазначене),...</i> <i>З прикладів видно, що...</i> <i>З цього випливає, що...</i> <i>На підставі... можна вважати, що...</i> <i>Проведене дослідження свідчить про те, що...</i>

	<p><i>Розглянуті приклади доводять, що...</i> <i>Грунтуючись на положенні про...,</i> <i>Як було вже зазначено, ми...</i> <i>Як вже згадувалось,...</i> <i>Як показало дослідження,...</i></p>
	<p><i>Вагоме значення для нашого дослідження має (мають)...</i> <i>Важливим є також питання...</i></p>
Привернення уваги до інформації	<p><i>Потрібно звернути увагу на...</i> <i>Для наочного висвітлення...</i> <i>Зауважимо, що...</i> <i>Звернемо увагу, що...</i> <i>Зупинимося (ще) на...</i> <i>Надзвичайно важливим для... є...</i> <i>На окрему увагу заслуговує той факт, що...</i> <i>Не менш важливим є...</i> <i>Окремо варто виділити...</i> <i>Зупинимося на...</i> <i>Перейдемо до...</i> <i>Особливої уваги заслуговують (потребують)...</i> <i>Певну роль у... відіграє такий чинник, як...</i> <i>Розгляньмо ще...</i> <i>Потрібно розглянути...</i> <i>Стрижневим для вирішення цієї проблеми є такий підхід:...</i> <i>Цікавим (з точки зору...) є...</i></p>
Узагальнення, підсумок, висновок	<p><i>Аналіз... дозволяє зробити такі висновки:...</i> <i>Аналізуючи матеріал, можна дійти висновку, що...</i> <i>Аналізуючи помилки, приходимо до висновку, що...</i> <i>Підводячи підсумки, хотілося б зазначити, що...</i> <i>Підсумовуючи результати здійсненого дослідження (аналізу), зазначимо (підкреслимо, можна зазначити, можна підкреслити, необхідно зауважити), що...</i> <i>Підсумовуючи викладені точки зору,...</i> <i>Розглянувши наведені факти, можна зробити такі висновки...</i> <i>Узагальнюючи сказане, треба зауважити, що...</i></p>
Логічна послідовність під час викладення інформації	<p><i>Спочатку...</i> <i>Насамперед потрібно зауважити, що...</i> <i>Завдяки тому, що...</i> <i>Виходячи з розуміння того, що...</i> <i>Таким чином,...</i> <i>Однак...</i> <i>Незважаючи на те, що...</i></p>
	<p><i>По-перше, ...; по-друге,...</i> <i>Беручи до уваги...,</i> <i>Говорячи про...,</i> <i>Тепер розглянемо...</i> <i>Торкаючись питання про...,</i> <i>Обґрунтовуючи точку зору про...,</i> <i>Виходячи з того, що...</i> <i>Щодо питання про...</i> <i>Крім того,...</i> <i>У свою чергу...</i> <i>На закінчення...</i></p>

У **висновках** викладають найважливіші отримані наукові та практичні результати, формують вирішену наукову проблему (завдання) та значення її для науки і практики. Також розкривають методи вирішення поставлених в роботі завдань, наголошують на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтовують їх достовірність.

Нумерація сторінок роботи починається з четвертої сторінки: титульну сторінку, зміст, першу сторінку вступу враховують, але не нумерують. Нумери проставляють посередині

верхнього берега аркуша арабськими цифрами на відстані не менше 10 мм.

Рубрикація тексту роботи передбачає членування на частини та їх називання: вступ, розділ, висновки. Заголовки мають бути короткі та однозначні. Основні частини роботи починають писати з нової сторінки.

До мови наукової літератури ставляться особливо суворі вимоги щодо дотримання норм, і це сприяє посиленню логізації викладу. Адже метою наукових творів є ознайомити читача з результатами досліджень учених у різних галузях знань. Їй підпорядковані й спосіб викладу матеріалу, й, відповідно, мовні засоби, які використовуються. Ці засоби повинні забезпечувати повне й точне осмислення теми, послідовність і взаємозв'язок думок. Розглянемо головні мовні засоби у науковому стилі за підрозділами літературної мови.

Лексика

Загальновживані слова, загальнонаукова лексика й терміни визначають мовні особливості стилю творів, у яких ідеться про результати досліджень, досягнення науковців.

Слова у таких творах вживаються у своїх прямих значеннях, синонімів у наукових працях обмаль. Із зображальних засобів переважають **порівняння**. Вони допомагають скласти об'ємне уявлення про предмет розповіді.

Фразеологія

Фразеологія наукової мови також вельми специфічна. Вона покликана, з одного боку, визначати логічні зв'язки між частинами висловлювань (наприклад, такі стійкі словосполучення, як *навести результати, як показав аналіз, на підставі отриманих даних, підсумовуючи сказане, звідси випливає, що*).

На лексичному й фразеологічному рівні слід відзначити наявність великої кількості термінів із різних галузей знання.

Вживають також слова й усталені словосполучення, що допомагають послідовно, логічно пов'язати між собою окремі елементи наукового тексту:

Таким чином;

Однак;

Крім цього;

З іншого боку;

У свою чергу;

У такому разі;

По-перше (по-друге, по-третє);

Описаний вище;

Наведені результати;

На підставі отриманих даних;

Як показали дослідження.

Особливо необхідно виділити слова, які свідчать про ступінь вірогідності (дійсно, зрозуміло, вірогідно), об'єктивність наведеної інформації (думають, вважають, стверджують, здається, можливо). Ці мовні звороти нададуть висловлюванню відносного характеру. А от абсолютні твердження вимагають від автора найвищого ступеня відповідальності.

Морфологія

У науковому стилі розширені функції **іменників** і **прикметників** за рахунок дещо звуженого використання **дієслів**.

У науковій прозі широко представлені **відносні прикметники**, оскільки саме вони, на відміну від якісних, дають змогу з максимальною точністю вказувати достатні й потрібні ознаки понять. Як відомо, від відносних прикметників не можна утворювати форми ступенів порівняння. Тому в текстах наукових праць, використовуючи якісні прикметники, надають перевагу аналітичним (складеним) формам ступенів порівняння (щоб витримувати однаковий стиль мовлення), використовуючи слова *(най)більш*, *(най)менш*. Наукова мова вирізняється й тим, що вона – не експресивна. Звідси панівна форма оцінки – констатація ознак, притаманних слову, яке визначають. Тому більшість прикметників є частинами термінологічних виразів.

Числівники пишуть переважно не словами, а цифрами. Виняток робиться лише для числівників у тексті усної доповіді, коли вони записуються словами з метою підкреслити дробові частини та розряди (одна ціла п'ять сотих, два мільйони триста сорок три тисячі п'ятсот вісімдесят один).

Дієслова й дієслівні форми несуть у тексті наукових праць особливе інформаційне навантаження. Вони служать для окреслення постійної ознаки предмета, використовуються при описі дослідження, доведення. Широко вживаються також дієслівні форми недоконаного виду минулого часу дійсного способу, бо вони не фіксують ставлення до дії, яка описується, на момент висловлювання. Рідше вживаються дієслова умовного (у формулюванні гіпотез) і майже ніколи – наказового способу. Часто використовуються зворотні дієслова, пасивні конструкції, що зумовлено необхідністю підкреслити об'єкт дії, предмет дослідження (наприклад, “У цій статті розглядаються...”, “Передбачено виділити додаткові кредити...”).

Серед **займенників** особливо поширені ті, що належать до розряду вказівних (цей, той, такий, який, котрий). Вони не лише конкретизують предмет, а й визначають логічні зв'язки між частинами висловлювання. Неозначені займенники в силу неконкретності їхнього значення в науковому тексті не використовуються (за винятком науково-навчального та науково-популярного підстилю). Ставши фактом наукової мови, особовий займенник “ми” зумовив цілу низку нових похідних словосполучень, наприклад: *на нашу думку, по-нашому*. Проте нагромадження цього займенника в роботі справляє малоприємне враження. Тому автори наукових робіт намагаються використовувати звороти, що б повністю виключали цей займенник. На допомогу приходять конструкції з невизначено-особовими реченнями (“Спочатку проводять відбір зразків...” тощо), форма викладу від третьої особи (“Автор вважає...”), безособові форми на **–но, –то** (“Здійснено аналіз...” , “визначено напрями...”, “вжито метод індукції”).

Разом із **екстралінгвістичними (немовними) засобами** (одиницями виміру, формулами, графіками, схемами, ілюстраціями, кресленнями, діаграмами) правильне використання частин мови в науковій праці допомагає викласти необхідну інформацію стисло, компактно, наочно.

Синтаксис

Синтаксис наукового стилю має яскраво виражений книжний характер, чітко організовану будову речень, без чого неможливо було б висловити складну думку. Важливою рисою синтаксису наукової мови є нахил до розгорнутих складних речень із розгалуженою системою різних видів підрядності, відокремлених зворотів (особливо дієприкметникових та дієприслівникових).

Велика питома вага належить *складнопідрядним реченням*, зокрема з причинним та наслідковим зв'язками. Такі речення найбільше відповідають специфіці наукового викладу. У науковій літературі поширені безособові, неозначено-особові речення, які використовуються для описування явищ, фактів, процесів. Номінативні (називні) речення – у назвах спецкурсів, книг: “Технологія галузі”, “Українська мова (за професійним спрямуванням)”; розділів: “Що таке здоровий спосіб життя”, “Українська культура ХХ століття”; у підписах до малюнків, ілюстрацій: “Будова клітини”, “Карта діалектів України”. Неповні речення – як такі, що належать до емоційно-експресивних засобів мовлення – у науковому стилі майже не використовують. Часто вживають розповідні речення, досить рідко – питальні, а окличні майже не вживаються, позаяк мають емоційне забарвлення (за винятком мови науково-популярних видань).

Діловий і конкретний характер опису явищ, які вивчаються, фактів і процесів майже повністю виключає емоційно забарвлені слова та вигуки. Експерименти описуються за допомогою дієприкметників пасивного стану.

4.

Список використаних джерел - важливий елемент бібліографічного апарату наукового дослідження, його вміщують наприкінці роботи, але готують до початку її написання. До нього заносять цитовані, аналізовані джерела, архівні матеріали до теми.

Розрізняють такі **способи розташування літератури** у списку:

- ✓ Абетковий;

- ✓ За типами документів: матеріал у списку розташовують за типом видання (книжки, статті, офіційні документи), а в межах розділу - за абеткою;
- ✓ Хронологічний список зазвичай використовують у працях історичного спрямування, де важливо продемонструвати періоди і звернути увагу на те, коли опубліковано те чи інше джерело.
- ✓ У порядку цитування: такий спосіб застосовують зазвичай у статтях, де список використаних джерел невеликий.

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ЕЛЕМЕНТІВ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ

➤ Бібліографічний опис починають із зазначення *прізвища, ініціалів (ініціалу) автора книги*. Потім після основного заголовка подаються вихідні дані джерела, як вони зазначені на титульній сторінці: . Наприклад: *Карачун В.Я. Орфографічний словник наукових і технічних термінів. Київ: Криниця, 1999. 524 с.*

Вовк В. М. Математичні методи дослідження операцій в економіко-виробничих системах: монографія. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2007. 584 с.

Відмінності в оформленні стосуються друкованих джерел, які мають двох і більше авторів. Якщо авторів два, то обох подають через кому так, як вони представлені на титульній сторінці. Аналогічно, якщо авторів троє.

Наприклад: *Ткаченко В. А., Під'ячний Т. Ю., Рябика В. А. Економічна інформатика [Текст]: навч. посіб. Харків: НТУ «ХПІ», 2011. 312 с.*

Якщо авторів чотири, то бібліографічний опис починається з назви друкованого джерела, а його автори перераховуються після скісної риски в порядку й способі написання на титульній сторінці.

Наприклад: *Масова комунікація: підручник / Москаленко А. З., Губернський Л. В., Іванов В. Ф., Вергун В. А. Київ: Либідь, 1997. 216 с.*

Якщо авторів п'ять і більше, то бібліографічний опис починається з назви друкованого джерела, а після скісної риски перераховуються перші три автори, зазначені на титульній сторінці (в порядку написання на ній), після третього автора зазначається *та ін.* Наприклад: *Основи геоінформатики / Е. Г. Капралов, А В. Кошкарєв, В. С. Тикунов и др. Минск: Наука, 2004. 352 с.*

➤ *Назва друкованого джерела* має бути представлена повністю (без скорочень): подається вся інформація, зазначена на титульній сторінці. Якщо основний заголовок складається з кількох речень, між якими в джерелі інформації відсутні розділові знаки, в описі ці речення відокремлюють одне від одного крапкою.

Відомості, які відносяться до заголовка, можуть містити інформацію, що розкриває й пояснює основний заголовок, у т. ч. інший заголовок, відомості про вид, жанр, призначення книги, вказівку на те, що документ є перекладом з іншої мови. Таким відомостям передують знак двокрапки. Він же передують кожним наступним різномірним відомостям про заголовок. Однорідні відомості, які належать до заголовка, розділяють тими розділовими знаками, що містяться в джерелі інформації. За відсутності в джерелі знаків між ними їх відділяють комами. Наприклад: *Інформатика: інтернет-підручник. Мови програмування: довідник*

➤ *Відомості про відповідальність* містять інформацію про осіб і організації, які брали участь у створенні друкованого джерела, що є об'єктом опису. Відомості про відповідальність записують у тій формі, в якій вони вказані в джерелі інформації. Першим відомостям про відповідальність передують знак скісна риска, наступні групи відомостей відділяють одну від одної крапкою з комою. Однорідні відомості всередині групи відокремлюють комами. Порядок наведення відомостей визначається їх поліграфічним оформленням чи послідовністю в джерелі інформації незалежно від ступеня відповідальності.

Наприклад: *Багалій Д. І. Історія Слобідської України / за ред. І. К. Піменова, Т. В. Кушнірук; упоряд. іл. і худ. оформ. В. О. Ріяки*

➤ *Відомості про видання* надаються у формулюванні й послідовності, зазначеній у джерелі. Порядковий номер, указаний у цифровій або словесній формі, записують арабськими

цифрами з додаванням закінчення за правилами граматики відповідної мови. Відомості, не зазначені на титульній сторінці. Наприклад:

- . 10-е вид., допов.
- . Вид. 10-е, випр.
- . 2-а ред.

Вища математика: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисц. / К. Г. Валєєв, І. А. Джалладова, О. І. Лютий та ін.; [за ред. К. Г. Валєєва]. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2002. 606 с.

➤ *Область вихідних даних* містить відомості про місце й час публікації, а також відомості про його видавця, розповсюджувача, виготовлювача. Назви міст *Київ, Харків, Москва, Санкт-Петербург* подають повно (*Донецьк, Одеса, Львів* та ін.)

Можуть бути наведені назви двох місць видання, які відокремлюються одне від одного крапкою з комою. Наприклад: *Київ; Париж*

Ім'я (найменування) видавця наводять після відомостей про місце видання й відокремлюють двокрапкою.

Наприклад: *Київ: Наук. думка*

Як *дату видання* наводять рік публікації документа, що є об'єктом опису. Рік указують арабськими цифрами, йому передують кома. Наприклад: *, 2008*

➤ *Дані про обсяг публікації.* У бібліографічному описі книг подають загальну кількість сторінок. Наприклад: *2019. 360 с.*

У бібліографічному описі статей зазначають сторінки, на яких надрукована стаття. Наприклад: *С. 15 – 21.*

Приклади оформлення бібліографічних описів згідно ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання»:

Зразки опису самотійних видань (монографій, підручників, навчальних посібників і т. д.)

1 автор

Куркевич А. К. Пренатальна ехокардіографія в діагностиці критичних вроджених вад серця / за ред. І. М. Ємця. Київ, 2015. 180 с.

Мюллер М. Якщо ви пережили психотравмуючу подію / пер. з англ. Д. Бусько. Львів : Свічадо, 2015. 120 с.

2 автори

Кухта С. Й., Турчин Ю. В. Львівський професор стоматології К. П. Каліга (1785 – 1845). Львів : Галицька видавнича спілка, 2009. 80 с.

Сиволоб А. В., Афанасьєва К. С. Молекулярна організація хромосом : навч. посіб. Київ : ВПЦ “Київський ун-т”, 2014. 287 с.

3 автори

Шматенко О. П., Гончаренко Н. В., Гончаренко І. Ф. Психологія і деонтологія у фармації : навч. посіб. / за ред. О. П. Шматенка. Київ, 2015. 132 с.

4 автори

Військова епідеміологія з епідеміологією надзвичайних ситуацій / М. А. Андрейчин, О. Д. Крушельницький, В. С. Копча, І. В. Огороднічук. Тернопіль : Укрмедкнига, 2015. 320 с.

Більше 4-х авторів

Грип, гострі респіраторні захворювання та їх ускладнення : навч. посіб. / В. Л. Савицький, В. І. Трихліб, Г. В. Осьодло [та ін.]. Київ, 2016. 206 с.

Зразок опису авторефератів

Щукін С. П. Хірургічне лікування хворих з тромботичними ускладненнями при тяжких формах варикозної хвороби : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мед. наук : [спец.] 14.01.03

“Хірургія” / Нац. ін-т хірургії та трансплантології ім. О. О. Шалімова НАМН України. Київ, 2017. 22 с.

Зразки опису частини видання (статті зі збірника, журналу, розділу з книги):

1 автор

Юзвенко Т. Ю. Зміни функціонального стану щитоподібної залози у хворих на цукровий діабет 2 типу з надмірною масою тіла // Ендокринна патологія у віковому аспекті : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Харків, 26-27 листоп. 2015 р.). Харків, 2015. С. 106–107.

2 автори

Гордієнко В. В., Косуба Р. Б. Вікові особливості екологічно обумовленого накопичення важких металів в органах інтактних лабораторних щурів // Клінічна та експериментальна патологія. 2016. Т. 15, № 3. С. 26–29.

3 автори

Бандрівський Ю. Л., Виноградова О. М., Бандрівська О. О. Комбінована індексна оцінка гігієни порожнини рота у хворих на генералізований пародонтит із різною груповою належністю крові // Клінічна та експериментальна патологія. 2016. Т. 15, № 3. С. 12–15.

4 автори

Гістологічне дослідження впливу збору антидіабетичного на тканини підшлункової залози щурів із цукровим діабетом, індукованим введенням дексаметазону / А. О. Савич, С. М. Марчишин, Н. М. Островський, Ю. Б. Лар'яновська // Фармацевтичний журнал. 2016. № 5. С. 92–100.

Більше 4-х авторів

Використання вобензиму в комплексному лікуванні хворих працездатного віку на цукровий діабет із гемофтальмом / С. О. Сокур, В. В. Жмурик, І. В. Семенюк [та ін.] // Ендокринна патологія у віковому аспекті : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Харків, 26–27 листоп. 2015 р.). Харків, 2015. С. 90.

Зразок опису електронного ресурсу:

Боброва В. І. Морфо-функціональні особливості формування атрофії слизової оболонки шлунка і дванадцятипалої кишки у дітей при хронічному гастродуоденіті // Международный журнал педиатрии, акушерства и гинекологии : електрон. версія журн. 2013. Т. 3, № 3. С. 40–45. URL : <http://ijpog.org/downloads/6/6.pdf> (дата звернення: 15.04.2017).

5.

Мовний етикет існував й існує в сучасній українській науці. Він є результатом значних мовностилістичних процесів, які відбулися в царині українського наукового стилю.

Мовний етикет має велике значення в комунікації науковців; їхня поведінка й мова залежать від того, з ким вони спілкуються: учений і його колеги спілкуються у власне науковому підстилі, а вчений і його учні - у науково-навчальному.

Структура мовного етикету в науковому стилі залежить від форми спілкування. Так, перебуваючи на науковому симпозиумі, науковець має використати зовсім іншу форму звертання до колег-учених, ніж ту, яку він використовує під час академічної лекції. Звичайно, науковець може змінювати мовні формули. Ці зміни будуть залежати від культури, вишуканості мовлення, смаків, традицій науковця, умов і мети спілкування.

Мовний етикет наукових конференцій, симпозиумів, круглих столів, дискусій, лекцій регулює мовну поведінку чітко окресленого кола учасників таких наукових заходів.

Сучасні формули звертань, запитань, подяк, якими послуговуються вчені, відзначаються уніфікованістю і стереотипністю вживання.

➤ Починаючи виступ, звертаються до присутніх: *Шановний голово (ректоре, директоре), шановні члени координаційної ради... Шановні учасники науково-практичної конференції... Шановні пані й панове... Шановне товариство...* Після цього називають тему чи мету свого виступу (доповіді) й переходять до викладу його змісту.

➤ Посилаючись на інші виступи, вживають фрази: *як (слухно, справедливо) зазначив, запропонував, сказав, стверджує (називається прізвище промовця)...*

➤ Перш ніж відповідати на запитання чи зауваження, потрібно сказати: *Дякую за запитання! Дякую за зауваження!*

➤ Під час обговорення чи дискусії доречними будуть вислови: *Слушною є думка... Без сумніву. Ви маєте рацію, але... Ваші міркування є слухними, проте... Навряд чи можна погодитись із твердженням, що... Я не зовсім можу погодитись із тим... На наш погляд... На мою думку... Ми переконані, що... Я вважаю, що... Я виходжу з того, що...*

➤ Закінчуючи виступ, кажуть: *Дякую за увагу! Дякую за прихильне ставлення до мене! Дякую за слухні зауваження і запитання! Автор складає щире подяку (називаються прізвища осіб) за цінні зауваження й поради!*